

gingen zich steeds gevaarlijker gedragen, hoewel ze dat zelf niet als een probleem zagen. Men meende dat de alsmaar ingewikkelder wordende constructies de risico's telkens beter afdekten. Maar in werkelijkheid was de risicospreiding totaal ondoorzichtig geworden. Omdat China de Amerikaanse markt overspoelde met goedkope producten en ondertussen ook Amerikaanse

obligaties bleef kopen, bleef de rente en de inflatie in de Verenigde Staten laag. Hierdoor werd de vastgoedmarkt overzees wel bijzonder aantrekkelijk: iedereen, zo leek het, moest met de sterk stijgende huizenprijzen en goedkoop geleend geld wel een huis kunnen kopen. En omdat de banken de risico's konden doorverkopen, leek er niets meer te kunnen misgaan.

Want als een hypotheeknemer in gebreke bleef, was er voor de bank die de hypotheek had verstrekt toch niets meer aan de hand: het risico was allang doorverkocht en niemand wist meer aan wie. Inmiddels weten we waar dit toe geleid heeft. Lanchester heeft een fascinerend boek geschreven.

Hans Pols

MAX CAHEN, IK HEB DIT ALLES OPGESCHREVEN... VUGHT-AUSCHWITZ-VUGHT (UITG. WOLFAERT: 'S-HERTOGENBOSCH 2010), 192 BLZ., PRIJS € 17,50.

'Ik heb dit alles opgeschreven voor diegenen onder mijn nakomelingen, die opgroeiend in een volmaakt andere wereld, willen weten hoe mensen in mijn tijd geleefd en overleefd hebben.'

Zo besloot de Joodse overlevende Max Cahen in 1975 zijn oorlogsmemoires. Met een verbluffende precisie vertrouwde hij de herinneringen aan vervolging en deportatie aan het papier toe. Pas vorig jaar zijn die uitgegeven. Max Cahen (1905-1995) was directeur van een familieonderneming in verpakkingpapierwaren

en woonde in Vught. Op de foto van de gasten bij zijn bruiloft in 1940 ontwaart hij familieleden die korte tijd later zouden worden vermoord. Daar begint zijn relaas. In 1941 trad hij in dienst bij de Joodse Raad, de schakel tussen de bezetter en het Joodse volksdeel. Hij moest een vakopleiding opzetten. In die functie mocht hij in 1941-1942 nog heel lang vrij door het land reizen, met een sper-stempel dat hem *bis auf Weiteres* beschermde

tegen deportatie. Ook toen de Joden uit zijn woonplaats in de kampen verdwenen, bleef hij nog thuis wonen. Zo goed hij kon, hielp hij gevangenen in kamp Vught, onder meer door de aller-noodzakelijkste medische verzorging te regelen. Ook speelde hij postbode en raadde andere Joden aan onder te duiken. Hij werd er inkoper voor het Philips-Kommando dat - zoals de bekende lijst van Schindler - de redding bracht voor een aantal Joden. Alleen al de dagelijkse maaltijd, de Philipprak, betekende een fysieke en morele steun voor gevangenen in de werkplaats. Cahen kon in zijn functie kamp Vught in- en uitlopen en vrij reizen (zij het alleen derde klas, staand). Het was een merkwaardig schouwspel: de man met zijn Jodenster reisde soms samen met een SS-officier. Maar in 1944 moest ook Cahen op transport. Via Westerbork belandde hij in Auschwitz, waar hij twee maanden verbleef. Het begin van zo'n kampdag beschrijft hij: 'Je werd 's ochtends vroeg gewekt door de zaaloudste die je de brits afsloeg, naar het washok, waar je moest dringen om een

kraan te bemachtigen. Het water dat eruit kwam, had een typische moerasstank. Een stuk kleizeep moest het vuil verwijderen en je eigen hemd diende als handdoek. Daarna haalde je met een blik een soort ersatzkoffie en een stuk brood. Vervolgens ging je naar het appèl in de gang van de barak...' Later zat Cahen nog een tijdlang in Gross-Rosen. Wonder boven wonder overleefde hij de kampen. Na een lange thuisreis stapte hij in juni 1945 in Vught uit de trein, vel over heen. De hereniging met zijn vrouw Jet en het zien van zijn dochtertje Truus van anderhalf beschrijft Cahen tamelijk onaangedaan. 'Ik was een vreemde geworden van mijn eigen omgeving.' In 1972 keerde Cahen terug naar de plekken des onheils. Hij schreef daarvandaan brieven aan zijn zoon. Die vormen, samen met een korte levensschets van Jet Cahen-Elion, de epiloog van dit bijzondere boek. Bijzonder, omdat het laat zien hoe de mens in uitzonderlijke omstandigheden ver boven zijn eigen vermogen kan uitstijgen.

Jan van Oudheusden